

Bacheloroppgave

ADM650 Jus og administrasjon

**Bryter lærlingordningen i forsvaret med
barnekonvensjonen og forsvarsloven?**

Øyvind Alexander Konopka Ordemann

Totalt antall sider inkludert forsiden: 34

Molde, 20.05.2021

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Georg Inge Iversen Panzer

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: 20.05.2021

Antall ord: 7925

Sammendrag

Innhold

1.0 Innledning	1
1.1 Problemstilling og avgrensning	2
2.0 Metode	3
2.1 Forholdet mellom norsk og internasjonal rett	3
2.2 Lex superior	4
2.3 Rettskilder	5
2.3.1 Grunnloven	6
2.3.2 Lover	6
2.3.3 Traktater og konvensjoner	7
2.3.4 Forarbeider	7
2.3.5 Opphevede lover som rettskilde	8
2.3.6 Rettskilder som er brukt i oppgaven	9
2.4 Tolkning av rettskilder	10
3.0 Drøfting	11
3.1 Barnekonvensjonen	11
3.1.1 Barnealderen barnekonvensjonen artikkel 1	12
3.1.2 Våpnede konflikter barnekonvensjonen artikkel 38	12
3.1.3 Ikke deltar direkte i fiendtligheter	12
3.1.4 Rett til utdanning barnekonvensjonen artikkel 28 og 29	13
3.2 Forsvarsloven	14
3.2.1 Begrensninger i tjeneste for de som er under 18 år	14
3.2.2 Stridsrelatert virksomhet	15
3.2.3 Opplæring	16
3.3 Lærlinger i sjøforsvaret på fartøy og i luftforsvaret som avionikker mot barnekonvensjonen og forsvarsloven	17
4.0 Konklusjon	23
5.0 Kilder	24
5.1 Nettsider	24
5.2 Bøker	24
5.3 Lover og traktater	25
5.4 Innstillinger og proposisjoner	26

1.0 Innledning

I denne oppgaven kommer jeg til å ta for meg om lærlingordningen i forsvaret bryter med barnekonvensjonen og forsvarsloven. Det er flere grunner til at jeg har valgt dette temaet. Den første er at det ikke finnes mye forskning innenfor samme problemstilling og rettstilstanden virker uavklart. I tillegg finnes det ingen juridiske artikler eller fagbøker som har sett på sammenhengen mellom lærlingordningen og barnekonvensjonen og det foreligger heller ingen rettspraksis som har tatt for seg problemstillingen.

Verneplikten i det norske forsvaret har man fra det året man fyller 19 år, jf. Forsvarsloven § 6. Forsvarsloven har ingen direkte nedre aldersgrense, men har en begrensning i tjeneste for de under 18 år. I forsvarsloven § 4 heter det

«De som er under 18 år og som gjør tjeneste i forsvaret, skal ikke gis opplæring eller delta i stridsrelatert virksomhet.»

I utgangspunktet er det kun lærlinger som vil kunne tjenestegjøre som vernepliktige før fylt 18 år. Enkelte lærlingordninger kan ligge nært opp mot stridsrelatert virksomhet som for eksempel de som tjenestegjør på fartøy i sjøforsvaret eller avionikkerlærlinger i luftforsvaret.

Forsvaret oppgir at de har rundt 30 lærlingsfag med rundt 700 lærlinger spredt omkring i Norge (Forsvaret 2021a). Dette gjør forsvaret til en av de større lærlingplassene i Norge. Forsvaret har et opptak for lærlinger i løpet av året som er i juli/august, mens lærlingen er ferdig med skolen i løpet av mai/juni. Nøyaktig antall av de som er mindreårige ved tiltredning i forsvaret er usikkert, men forsvarsdepartementet regner med at i verste fall er opptil 50 % av det årlige opptaket under 18 år (Forsvarsdepartementet 2000, s 11-12).

Som tidligere vernepliktsforvalter i forsvaret var dette en problemstilling som stadig kom opp i fagmiljøet. I fagmiljøet var det også usikkert om ordningen var et brudd på barnekonvensjonen. Usikkerheten i fagmiljøet har flere likhetstegn som fremkom ved nav-skandalen. Siden jeg snart er ferdig med bachelor i jus- og administrasjon og har erfaringer fra forsvaret vil jeg utfordre kunnskapene mine, og se på en juridisk problemstilling som ikke har blitt løftet fram.

I og med at dette er en juridisk bachelor som blir skrevet i sluttfasen av en blandingsbachelor vil det bli brukt to forskjellige måter å referere på. Den første som vil bli brukt i teoridelen er i Chicago stil, mens den andre som vil bli brukt i drøftelsen er juridisk kildehenvisning.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Bryter lærlingordningen i forsvaret med barnekonvensjonen og forsvarsloven?

På bakgrunn av plassmangel vil jeg begrense utvalget av lærlingordninger jeg drøfter. Jeg kommer til å fokusere på lærlingordningen i sjøforsvaret på fartøy og lærlingordningen som avionikker på kampfly. Selv om jeg avgrenser drøftelsen til å fokusere på de to fagområdene, vil jeg allikevel bruke andre lærlingplasser i forsvaret for å vise hvor komplekst og utfordrende problemstillingen er.

Hovedgrunnen til hvorfor jeg har valgt lærlingordningen på fartøy og som avionikker lærling er de særlige utfordringene til de to spesifikke plassene, som jeg kommer tilbake til i drøftelsen. Dette er grunnet i at de to lærlingplassene vil kunne ha størst effekt ved en eventuell krig eller konflikt der de spesifikke forsvarsmaterieller kan bli brukt. Selv om jeg ikke har valgt andre lærlingplasser innebærer ikke dette at det ikke kan oppstå konflikter mellom barnekonvensjonen og lærlingordningen.

2.0 Metode

Problemstillingen i denne oppgaven omhandler flere juridiske spørsmål som reguleres både av norsk rett, og folkeretten. Jeg kommer derfor til å se på forholdet mellom norsk rett og folkeretten.

Det er juridisk metode som gir føringer på hvordan de forskjellige relevante kildene skal vektlegges og tolkes. Mens norsk juridisk metode i all hovedsak er ulovfestet så er den folkerettslige metoden i utgangspunkt i stor grad traktatfestet i Wienkonvensjonen av 1969. Norge har ikke ratifisert denne konvensjonen, men aksepterer likevel at den gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett (Rud og Ulfstein. 2014. s 51).

2.1 Forholdet mellom norsk og internasjonal rett

Denne oppgaven tar for seg et rettsspørsmål som har forankring i norsk rett primært via forsvarsloven og i folkeretten via barnekonvensjonen. Det er to måter folkeretten får betydning på enten det man kaller monisme eller dualisme (Rud og Ulfstein. 2014. s 52). Norsk rett bygger tradisjonelt på det dualistiske prinsippet, men ettersom et av mine funn er at barnekonvensjonen må regnes som sektorspesifikk monisme, må begge deler forklares nærmere.

Monisme innebærer at nasjonalrett og folkerett sees på som en der en lov må vike om den kommer i konflikt med folkeretten. Frankrike og andre kontinentale europeiske land som bygger på gammel romerrett er gjerne monistiske. Nordiske land og land som bygger på såkalt angloamerikansk rett er derimot gjerne dualistiske. Selv om landet har forpliktet seg til traktater slik som barnekonvensjonen, forblir disse separate helt til de blir gjennomført som lov. Det er loven og dens forarbeider som forblir de relevante rettskildene. Man vil kunne få en tilstand der nasjonalrett er gjeldene, selv om den er i strid med folkeretten.

Selv om utgangspunktet i Norge er dualistisk, så kan vi ha sektorspesifikk monisme på enkelte områder (Monsen 2020). I og med at forsvarslovens § 4 henviser til Barnekonvensjonens artikkel 38 og valgfri protokoll om barn i væpnet konflikt, så kan man si at folkeretten er blitt inkorporert som norsk rett. Når Stortinget inkorporerte Barnekonvensjonene, så blir den en relevant kilde ved tolkningen av forsvarslovens § 4, som er gjengitt i menneskerettighetsloven § 2 nr. 4. Det innebærer at barnekonvensjonen går foran den norske lovhjemmelen ved motstrid. Etter menneskerettighetsloven § 3 heter det at barnekonvensjonen og tilleggsprotokoller «skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning». Dette er et av få eksempler på nedfelt regel om juridisk metode der bestemmelsen gjør folkeretten på dette punktet til både sektorspesifikk monisme og lex superior. Den aktuelle folkerettslige bestemmelsen er artikkel 1 i tilleggsprotokoll til barnekonvensjonen, som lyder.

«partene skal treffe alle gjennomførbare tiltak for å sikre at personer i deres væpnede styrker som ikke er fylt 18 år, ikke deltar direkte i fiendtligheter».

Spørsmålet er om det folkerettslige begrepet «direkte i fiendtligheter» har en annen betydning enn forsvarslovens begrep «stridsrelatert virksomhet». Jeg vil komme tilbake til dette i de neste avsnittene.

2.2 Lex superior

Lex superior-prinsippet gir en prioriteringsrekke for forskjellige rettskilder. Dette er relevant der det er lover som kommer i konflikt med annen lovgivning med lavere rang. Da gir lex superior prinsippet en regel for hvilken lov som skal være gjeldende (Monsen 2020, 193). Grunnloven vil for eksempel ha høyere rangering som rettskilde enn forsvarsloven, mens forsvarsloven har høyere rangering enn forskrifter som baserer seg på forsvarsloven. Som jeg nettopp var inne på ovenfor vil barnekonvensjonen også ha høyere rang enn forsvarsloven men lavere rang enn Grunnloven. Siden forsvarsloven er av nyere dato enn barnekonvensjonen ville den normalt ha fått høyere vekt i tilfelle motstrid på grunn av det såkalte lex posterior-prinsippet der en ny lov går foran en gammel. Siden barnekonvensjonen har fått en høyere prioritering gjennom menneskerettighetsloven § 3, så gjelder derimot ikke lex posterior-prinsippet, og lex superior prinsippet blir derfor gjeldende.

2.3 Rettskilder

Rettskilder må ha gyldighet i rettssamfunnet for at de kan tilegnes vekt. I denne oppgaven vil det bli brukt flere rettskilder som baserer seg på forskjellige rettsgrunnlag.

For å få hjelp til å kunne kartlegge og vektlegge legale argumentasjoner kommer jeg til å bruke tre rettskildeprinsipper. Rettskildeprinsippene kommer jeg til å bruke for å finne gyldige kilder som vil hjelpe til å finne en konklusjon på problemstillingene. De tre rettskildeprinsippene er relevanseprinsipper, slutningsprinsipper og vektprinsipper (Monsen 2020, 26).

Relevansprinsippene kommer jeg til å bruke for å avgjøre hvilken av kildene som er gyldige å bruke i argumentasjonen. Dette blir viktig i oppgaven da det er flere kilder som kan være aktuelle, men som også må være gyldige å bruke. Det er som nevnt relevanseprinsippene som tilsier at folkeretten må inkorporeres før de får direkte relevans i Norge. Det er videre relevanseprinsippene som styrer at for eksempel forarbeidene til norsk lov vil være relevant, mens forarbeidene til barnekonvensjonen i utgangspunkt ikke vil være relevante. Jeg vil komme tilbake til dette i punkt 2.3.4 forarbeider.

Slutningsprinsippene kommer jeg til å bruke for å tolke de skriftlige kildene i oppgaven. Slutningsprinsippene gir en grunnleggende retningslinje for hvordan språket skal tolkes i skriftlige kilder. Språket skal tolkes med vanlig språkbruk, eller det som er naturlig å bruke. Dersom det har skjedd endringer i språket fra den juridiske kilden ble produsert og til rettsanvendelsen skjer, skal språkets mening bli brukt fra da kilden ble produsert.

Vektprinsippene kommer jeg til å bruke for å kunne gi forskjellige rettskilder vekt. Dette er særlig viktig dersom visse rettskilder har ulike tolkninger som kan gi forskjellige svar på problemstillingen. Vektprinsippene blir særlig viktig ettersom menneskerettighetsloven § 3 gir barnekonvensjonens forbud mot «direkte fiendtligheter» forrang fremfor forsvarslovens forbud mot «stridsrelatert virksomhet».

2.3.1 Grunnloven

Grunnloven er lex superior i norsk rett. Dette fremkommer da Grunnloven er den loven som gjør Norge til et fritt og selvstendig land, jf. Grl § 1. Samtidig lager grunnloven fundamentet for staten, der makten blir fordelt til tre statsmakter. Dette ble gjort for å sikre at staten ikke misbrukte makten mot innbyggerne, jf. Grl §§ 3, 49 og 86. Videre gir grunnloven Stortinget den Lovgivende myndighet, jf. Grl § 49 første ledd første punktum, som innebærer at Stortinget har myndighet til å lage nye lover. Det er videre denne bestemmelsen som forutsetter at folkeretten må gjennomføres som lov før de får juridisk virkning.

Grunnloven setter videre noen plikter for borgerne. En av de pliktene som kan nevnes er Grunnlovens § 119 som setter en plikt for alle «statsborgere» om å «verne fedrelandet». Grunnlovens § 119 gjelder uavhengig av alder.

2.3.2 Lover

En av de viktigste primærrettskildene vi har i norsk rett er lovverket og lovene. Viktigheten av lovverket kommer frem fra flere prinsipper. Legalitetsprinsippet er en av prinsippene som gir en føring på hvorfor lovverket er en viktig rettskilde. «Noen krav er underlagt legalitetsprinsipp, som betyr at innvilgelsen av den ønskede rettsvirkningen er betinget av hjemmel i lov.» (Monsen 2020, 77). I løsningen av denne problemstillingen blir forsvarslovens § 4 viktig. Paragrafen gir en hjemmel for lærlinger under 18 til å starte den militære tjenesten tidligere enn de som ikke er lærlinger i Forsvaret.

2.3.3 Traktater og konvensjoner

I internasjonal rett er traktater og konvensjoner noen av de viktigste rettskildene for å løse internasjonale rettsspørsmål. En traktat er en bindende avtale mellom en eller flere nasjoner. En traktat kan ikke bli påtvunget et land. Dette innebærer at alle land må frivillig inngå en traktat før den blir gjeldende for nasjonen. En konvensjon kan på lik måte som en traktat ikke bli påtvunget et land. Forskjellen mellom en konvensjon og en traktat er at en konvensjon er mer omfattende enn en traktat. (Ruud og Ulfstein 2014, 68).

Det dualistiske prinsipp tilsier som nevnt at i utgangspunktet vil ikke konvensjoner være gjeldende, med mindre traktatene inkorporeres i nasjonal rett. Inkorporasjon skjer ved at traktater gjennomføres som norsk lov etter lovvedtak, jf. GrL § 49. Barnekonvensjonen har blitt inkorporert som norsk rett via menneskerettighetsloven § 3.

2.3.4 Forarbeider

Før et lovforslag blir vedtatt kan regjeringen gi et begrunnet lovforslag. Det begrunnede lovforslaget fra regjeringen kalles proposisjoner. Da lovforslaget blir begrunnet med forklaringer i proposisjonene vil den derfor kunne bli brukt som et tolkningsmoment. Dette er særlig relevant for lovtekster der språket har endret seg fra lovforslaget kom til rettsspørsmålet skal bli besvart. Siden denne oppgaven kommer til å gå innom forskjellige lovgivninger og lovendringer blir derfor proposisjonene til lovforslagene til å være en veldig relevant og viktig rettskilde. I løsningen av denne problemstillingen vil det være særlig tre proposisjoner som er særlig relevant. disse tre er proposisjonene til menneskerettighetsloven, forsvarsloven og heimvernsloven.

Før det blir fattet et vedtak i Stortinget skal det gjennom en fagkomite som kommer med forslag til innstilling. Innstillinger vil kunne ha betydning for tolkning av ordlyden og lovhjemmelen dersom vedtaket blir fattet og er i samsvar med innstillingen. I denne oppgaven kommer innstillingene til noen forslag til å gi en viss føring på hvordan ordlyden og lovteksten skal tolkes. Innstillingen kommer videre til å ha en begrunnelse for hvorfor vedtaket skal vedtas eller ikke vedtas. Det vil være flere innstillinger i denne oppgaven som vil være særlig relevante. disse er innstillingene til barnekonvensjonen og menneskerettighetsloven.

Vienkonvensjonens artikkel 32 gir føringer på hvilken relevans og vekt forarbeider skal ha ved tolkning av en traktat. I motsetning til norsk rett er det strenge krav før forarbeidene til en traktat blir en gyldig tolkningskilde. Kravene som blir stilt av Vienkonvensjonen før forarbeider blir gyldige tolkningskilder vil jeg komme mer innom.

2.3.5 Opphevede lover som rettskilde

Forsvarsloven arvet en god del bestemmelser og vilkår fra tidligere lover, blant annet heimvernsloven. For at en opphevet lov skal kunne være relevant rettskilde er den avhengig av at rettstilstanden til den gamle loven ikke skal endres med ny lov. Dersom en gammel lov er relevant rettskilde vil også forarbeidene til loven være relevante som rettskilde, da forskriften kan ha drøftelser som fortsatt er relevante. Siden forsvarsloven ikke skulle endre rettstilstand på det relevante område som forsvarsloven tok over for, blant annet heimvernsloven vil de relevante lovene derfor være gyldige rettskilder for tolkningen av lovteksten.

2.3.6 Rettskilder som er brukt i oppgaven

I løsningen av denne problemstillingen har det blitt brukt forskjellige rettskilder. For å forenkle leseropplevelsen har jeg lagt de forskjellige rettskildene i en prioritert rekkefølge, der 1 har høyst prioritering mens 4 har lavest. Rettskildene er videre lagt sammen slik at eventuelle innstillinger og proposisjoner til den spesifikke loven er lagt i samme rute. Et eksempel vil være forsvarsloven der prp. 102. L (2015-2016) er tilhørende proposisjon.

1	Grunnlovens §§ 92, 104 og 119
2	FNs konvensjon om barnets rettigheter, artikkel 1, 28, 29 og 38 Valgfri protokoll til konvensjonen om barnets rettigheter om barn i væpnet konflikt, artikkel 1 og artikkel 3 Innst.S.nr.254 (2002-2003) Innst.S.nr.23 (2000-2001)
3	Menneskerettsloven – mrl § 2 (4), § 3 Ot.prp.nr.45 (2002-2003) Innst.O.nr.51 (1998-1999)
4	Forsvarsloven §§ 4, 16 Prp. 102L (2015-2016) Heimvernsloven § 6 (Ot.prp.nr.61(1999-2000)
5	Vernepliktsloven og forsvarspersonelloven
6	Geneve-konvensjonen om beskyttelse av sivile i krigstid (konvensjon IV) Geneve-konvensjonen om forbedring av sårede og sykes kår i de væpnede styrker i felten (Konvensjon I) Geneve-konvensjonen om forbedring av sårede, sykes og skipsbrudnes kår i de væpnede styrker til sjøs (Konvesjon II)

2.4 Tolkning av rettskilder

Siden problemstillingen tar for seg norsk og internasjonalrett vil en del av utfordringene være hvilken gyldighet og vekt de forskjellige rettskildene har. I norsk rett er som nevnt mange av tolkningsgrunnlagene basert på ulovfestet rett og rettspraksis. Det er forskjellig fra den internasjonale retten der det står i en egen traktat på hvordan traktater skal tolkes.

I Vienna Convention on the Law of Treaties blir det gitt føringer på hvordan og hva som er gyldige kilder i tolkningen av en traktat eller konvensjon. Artikkel 31 av Vienna Convention tar for seg «General rule of interpretation». I første ledd fremkommer det at en traktat skal tolkes i «good faith» og i den «ordinary meaning» sammen med de vilkår som er i traktaten i den «context» og i «the light of its object and purpose». Vienna Convention setter flere vilkår for tolkning av en traktat, men det er de 4 vilkårene i artikkel 31 første ledd som blir viktige for å løse problemstillingen.

Videre i Vienna Convention artikkel 32 fremkommer det to vilkår der en av de må være oppfylt før forarbeidene til en konvensjon blir til gyldig rettskilde. Det skal enten «leaves the meaning «ambiguous» or «obscure»» eller, «leads to a result which is «manifestly absurd» or «unreasonable»». Disse vilkårene vil være særdeles relevante for å se om de norske forarbeidene til barnekonvensjonen vil ha betydning for tolkningen av barnekonvensjonen.

Etter barnekonvensjonen er ikke norsk et offisielt språk. Det innebærer at jeg må ta en vurdering om den norske oversettelsen er av slik karakter at språket og innholdet ikke endres ved oversettelse. Oversettelsen blir særdeles viktig der det er snakk om et sentralt begrep. Samtidig er engelsk et offisielt språk, som innebærer at dersom det blir brukt et engelsk ord er det grunnet i at ordet har en annen betydning på norsk enn det har på engelsk.

I motsetning til internasjonal rett der det er traktatbestemt hvordan rettskilder og traktater skal tolkes, er det i norsk rett basert på ulovfestet rett. Som tidligere nevnt blir det brukt flere prinsipper for vurdering av rettskildene. For å tolke og vektlegge de forskjellige rettskildene kommer det til å bli brukt rettskildeprinsippene (relevanseprinsipper, slutningsprinsipper og vektprinsipper). Sammen med lex superior vil rettskildeprinsippene gi en føring på hvilken rettskilde som har høyest gyldighet.

3.0 Drøfting

3.1 Barnekonvensjonen

Etter slutten av 2 verdenskrig begynte arbeidet for å sikre menneskerettigheter. I 1947 ble FN pakten vedtatt og ti år senere FNs menneskerettighetskommisjon. Etter dette så man behov for å sikre barns rettigheter 2. september 1990 trådte barnekonvensjonene i kraft.

I barnekonvensjonens artikkel 3 setter konvensjonen et krav om at det overordnede hensynet skal være for «barnets beste». Dette vilkåret setter en føring på alle beslutningene som blir tatt der barnet blir berørt. Det medfører at ved en konflikt mellom nasjonalrett og barnekonvensjonen, skal barnets beste være grunnlag. Det medfører at dersom forsvarsloven gir bedre beskyttelse en barnekonvensjon skal forsvarslovens bestemmelser brukes. Betydning av dette vil jeg komme tilbake til i drøftelsen.

Under vedtakelse av barnekonvensjonen var det politisk uenighet om flere punkter, blant annet om artikkel 38, da det var uenigheter om minstealderen for rekruttering til de væpnede styrker. Som gjorde at de satte en minstealder for frivillig rekruttering på 15 år. Norge mente at 15års aldersgrensen var alt for lav, jf. Innst.s.nr.254 (2002-2003). Hadde nasjonene ikke blitt enig om 15 år, ville barnekonvensjonen ikke blitt vedtatt.

I 2000 ble det i stedet vedtatt en valgfri protokoll om barn i væpnet konflikt til Konvensjonen om barnets rettigheter. Denne vedtok Norge og inkorporerte som gjeldende rett den 27.06.2003. I den valgfrie protokollen artikkel 3 (1) blir den nedre grensen økt med hele år enten 16, 17 eller 18 år «for rekruttering av personer til frivillig tjeneste i deres nasjonale væpnede styrker». Siden det var stor politisk uenighet om hvor gamle man kunne være før man kunne rekrutteres på frivillig basis, ble det vedtatt i andre ledd bestemmelse slik at hvert land måtte deklare hvor gamle de kunne være for frivillig rekruttering, jf. Valgfri protokoll om barn i væpnet konflikt. Norge deklarerer i protokollen om barn i væpnet konflikt at «Pursuant to Article 3, second paragraph, of the Protocol, the Government of the Kingdom of Norway declares that the minimum age for voluntary recruitment to the armed forces is 18 years».

3.1.1 Barnealderen barnekonvensjonen artikkel 1

I artikkel 1 av barnekonvensjonene blir definert at et barn er «ethvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivningen som gjelder for barnet». Det innebærer at alle som går inn i forsvaret som lærlinger, men som ikke har fylt 18 år etter definisjon er «barn». Videre blir det viktig om det er en annen lovgivning som gjør «personene» myndig tidligere enn 18 år.

3.1.2 Væpnede konflikter barnekonvensjonen artikkel 38

Barnekonvensjonenes artikkel 38 gir personer under 15 år særlige rettigheter og beskyttelse i væpnede konflikter og mot bruk i væpnede styrker. Første ledd påser at partene i en konflikt sikrer og respekterer de bestemmelsene i internasjonal humanitærrett som gjelder for dem i væpnede konflikt.

Andre ledd tar for seg at alle gjennomførbare tiltak skal bli gjort for å «sikre at personer under 15 år ikke deltar direkte i fiendtligheter». Det innebærer at nasjonene som kriger mot hverandre skal gjøre alt de kan for å sikre at barn under 15 ikke deltar i krigføringen. Tredje ledd tar for seg rekruttering av personer under 15 år. Det fremkommer i tredje ledd at partene skal «avstå fra å rekruttere personer som ikke har fylt 15 år til sine væpnede styrker».

Som nevnt ovenfor har Norge ved å slutte seg til den valgfrie tilleggsprotokollen forpliktet seg til å øke den aldersgrensen for frivillig rekruttering til de væpnede styrker til 18 år.

3.1.3 Ikke deltar direkte i fiendtligheter

Tilleggsprotokoll artikkel 1 setter et forbud mot at personer som er under 18 år «ikke skal delta direkte i fiendtligheter». Det som blir viktig videre i oppgaven vil være å finne ut hva «delta direkte i fiendtligheter» betyr fordi det ikke fremkommer hva «direkte i fiendtligheter» egentlig er i fortalen til protokollen, og det engelske ordet «direct part in hostilities» gir heller ikke et klart uttrykk. Siden både det engelske uttrykket og det norske har samme mening med ordet, vil jeg derfor bruke det norske uttrykket.

Som tidligere nevnt i Vienkonvensjonen er det strenge krav før forarbeid blir en gyldig tolkningskilde, jf. Vienkonvensjonen artikkel 32, noe som innebærer at de norske forarbeidene ikke vil være gyldig å bruke som tolkningskilde. Hovedregelen i artikkel 31 må derfor bli brukt, der tolkningen skal basere seg på den «ordinary meaning» som betyr den «vanlige meningen» til ordet. Det som videre blir utfordrende i denne problemstillingen er at forsvarslovens § 4 setter et vilkår om at de som er under 18 år ikke skal få opplæring eller delta i «stridsrelatert virksomhet». Forsvarsloven bruker derfor et annet begrep enn det som fremkommer i tilleggsprotokollen artikkel 1 som innebærer at det kan bli motstrid mellom forsvarsloven og tilleggsprotokollen artikkel 1. Hva som menes med «stridsrelatert virksomhet» vil jeg komme tilbake til.

3.1.4 Rett til utdanning barnekonvensjonen artikkel 28 og 29

Barnekonvensjonens artikkel 28 gir barnet rett til utdanning, mens artikkel 29 setter kriterier på hva barnet skal kunne lære. Det som bli utfordrende i løsningen av denne problemstillingen blir om lærlingordningen går under retten til utdanning. I artikkel 28 andre ledd fremkommer det at partene skal oppmuntre utviklingen av forskjellige former for «videregående opplæring», der «allmennfaglig og yrkesfaglig opplæring» er tilgjengelig for alle barn.

Det blir videre spesifisert i den tilleggsprotokollen artikkel 3 femte ledd at «Kravet om å heve aldersgrensen i nr.1 gjelder ikke for «skoler» som drives av partenes «væpnede styrker» eller «er under deres kontroll», i samsvar med artikkel 28 og 29 i Konvensjonen om barnets rettigheter». Det innebærer at så lenge det handler om utdanning så faller kravet bort om minstegrensen for rekruttering etter tilleggsprotokoll artikkel 3 første ledd. Derfor blir det viktig å se om lærlingordningen er av slik karakter at minstekravet på alder for opptak til de væpnede styrker faller bort. Jeg vil komme tilbake til dette i drøftelsen.

3.2 Forsvarsloven

Forsvarslovens formål er å sikre forsvarets operative evne, jf. forsvarsloven § 1 (1) a. Loven skal videre sikre bemanning jf. Forsvarsloven § 1 (1) b. Videre skal loven legge til rette slik at forsvarets bemanning kan brukes slik at forsvarets «nasjonale og internasjonale oppgaver blir gjennomført» jf. Forsvarsloven § 1 (1) c. Til slutt skal forsvarsloven sikre at de vernepliktige og tjenestepliktige blir ivaretatt under tjeneste jf. Forsvarsloven § 1 (1) d.

Forsvarsloven tok over og samlet bestemmelser fra fire tidligere lover (Heimvernloven, vernepliktsloven, militærnektekterloven og forsvarspersonelloven). Dette ble gjort for å samle og modernisere lovene og språket jf. Innst.375 L(2015-2016) s 1-2. Ved tolkning av språket til loven vil det derfor bli viktig å se i innstillinger og forskrifter til de andre lovene som forsvarsloven erstattet.

3.2.1 Begrensninger i tjeneste for de som er under 18 år

Forsvarslovens § 4 setter et absolutt og generelt forbud for tvungen rekruttering av barn under 18 år jf. Prop. 102.L (2015-2016) s 119-120. Forbudet mot rekruttering av barn under 18 år ble videreført fra heimvernlovens § 6 første ledd jf. Prop. 102.L (2015-2016) s 119-120. Først ledd setter et forbud mot at de som er under 18 ikke skal gis «opplæring» eller «delta» i «stridsrelatert virksomhet». Det som blir viktig i denne oppgaven og som blir drøftet videre er om hva som klassifiseres som «stridsrelatert virksomhet». Videre blir det viktig å se om denne lovhjemmelen strider med barnekonvensjonens artikkel 38 med tilhørende valgfrie protokoller.

3.2.2 Stridsrelatert virksomhet

Et av vilkårene i forsvarslovens § 4 er «stridsrelatert virksomhet». Dette fremkommer da det gir en føring på hva lærlingene under 18 ikke kan lære og gjøre. Noe som klart er av «stridsrelatert virksomhet» er å gå i krig og være en del av en angrepsstyrke. Dersom personene har en klar rolle i en strid eller konflikt og deltar direkte vil det også kunne klassifiseres som «stridsrelatert virksomhet».

For å se hvor grensen går før opplæring eller deltagelse er relatert til «stridsrelatert virksomhet» blir det viktig å se i proposisjonene til Forsvarsloven. I Prop. 102.L (2015-2016) s 119-120 står det at «stridsrelatert virksomhet» omfatter «militære strids- og våpenteknikker», «deltakelse i felttjenesteøvelse der stridsselementet er en vesentlig del» og «liknede operativ virksomhet». Det fremkommer videre at også «teoretisk opplæring i stridsrelatert virksomhet» er forbudt for de under 18 år å lære. Videre fremkommer det i Prop.L.102 (2015-2016) s 119-120 at «Begrensningen innebærer at personer under 18 år ikke kan innkalles til tjeneste som «vernepliktig» eller «rekrutteres til tjeneste før de har fylt 18 år»».

Forarbeidene til forsvarsloven vil gi vise føringer til hva som klassifiseres som «stridsrelatert virksomhet». Samtidig blir det viktig å se på innstillingen til endringen i heimvernsloven som først satte et totalforbud for de under 18 år til å lære og delta i «stridsrelatert virksomhet» jf. Heimvernsloven §6 første ledd andre punktum. I Ot.prp.nr61 (1999-2000) foreslo forsvarsdepartementet å ha et lovforbud mot «Frivillig rekrutering til opplæring og deltaking i «stridsrelatert verksemd», dvs. til verksemd som er knyttet til det «å føre militær strid»». Det innebærer at det ikke bare er «stridsrelatert virksomhet» som er forbudt, men også tjeneste som «fører militær strid». Det er et vidtgående begrep som vil kunne omfatte flere deler av lærlingordningen. I tillegg blir det spesifisert i Ot. prp. nr. 61 at «opprekninga av kva som reknast som «ikkje-stridsrelaterte disipliner, gjev også en pekepinn med omsyn til kva som reknast som «stridsrelatert verksemd»». Videre i Ot. prp. nr. 61 (1999-2000) s.14-15 blir det nevnt at uttrykket må tolkes i lys av formålet med regelen, som er at barn under 18 år ikke skal gis opplæring eller på annen måte «delta i verksemd som gjer det vanskelegare å unngå at disse i en «krigssituasjon vil gjere bruk av sine kunnskaper»».

I Forsvaret er det mange roller som klart kan defineres som «stridsrelatert virksomhet», men det som er utfordringen i oppgaven er å finne ut hvor den grensen går. Grensen mellom «stridsrelatert virksomhet» og sivil virksomhet blir mindre og mindre da mye av teknologien i dag blir både brukt både i forsvaret og i det sivile samfunn. Jeg vil komme mer inn på dette i drøftelsen.

3.2.3 Opplæring

Opplæring er et vidt begrep som omfatter flere vesentlige elementer. Problemstillingen er å finne ut hva som klassifiseres som «opplæring i stridsrelatert virksomhet». Opplæring kan klassifiseres til at du får en viss kunnskap innenfor fagfeltet som lærlingen blir opplært i. Det kan være alt i fra å drive med teknisk på et kampfly til å drive med administrative oppgaver. Særlig relevant i denne problemstillingen er at lærlingene som får tilbud om kontrakt har en viss, men generell forståelse av fagområdet før de begynner som lærlinger i forsvaret. Opplæringen de får i forsvaret blir derfor tilspisset til det den «lokale avdelingen» har som sitt ansvarsområde. Det vil derfor være veldig vanskelig å gi en føring på hva de lærer innenfor de forskjellige fagområdene.

Under utarbeidingen av endringen til heimvernsloven av 17. juli 1953 kom det frem en endring i ordspråket ved «opplæring». Et av tiltakene som nemnda ville få gjennomslag for var at det skulle stå «opplæring» og ikke «praktisk opplæring» som først ble anbefalt jf. Ot.prp.nr61 (1999-2000). Nemnda grunnla det med at «den raske utviklingen, særlig innen data og simuleringsteknologi, er i ferd med å utviske de tidligere forskjeller mellom teoretisk og praktisk opplæring» jf. Ot.prp.nr 61 (1999-2000). Videre er det viktig å påpeke er at den uttalelsen kom for rundt 20 år siden. Utviklingen etter at den uttalelsen kom har økt noe som kommer til å ha en betydning for tolkningen av «opplæring i stridsrelatert virksomhet».

3.3 Lærlinger i sjøforsvaret på fartøy og i luftforsvaret som avionikker mot barnekonvensjonen og forsvarsloven

Lærlinger har stillinger i hele det norske forsvaret. En av de viktigste funksjonene som lærlingen har er innenfor de tekniske fagområdene, for eksempel det å jobbe med fly i luftforsvaret eller å jobbe på fartøy i sjøforsvaret. Læringene har en viktig jobb for å kunne vedlikeholde kjøretøyene og materiellet som er vesentlig for at forsvaret klarer å gjennomføre sine oppgaver og plikter. De er videre en viktig ressurs for forsvaret som å kunne gi lærlinger en spesifikk utdanning som forsvaret kan rekruttere og bruke i videre tjeneste. Utdanningen de får er av særlig relevanse da de får godkjent soldatutdanning selv om de er under 18 år under opplæringsperioden.

På grunnlag av juridisk metode vil jeg begynne å drøfte vilkårene i barnekonvensjonen før jeg går over til forsvarsloven. Grunnlaget er at barnekonvensjonen er *lex superior* på dette område, jf. menneskerettighetsloven § 3. Derfor vil jeg begynne å drøfte «direkte fiendtligheter», før jeg går over til å drøfte «stridsrelatert virksomhet». Det første jeg må se på er om hva som er «barnets beste».

Som tidligere nevnt i oppgaven er et av de overordnede synene i barnekonvensjonen at «barnets beste» skal være utgangspunktet for alle avgjørelser som blir tatt. Som lærling i forsvaret er det mange situasjoner som kan oppstå der det ikke vil være i «barnets beste». Dette kan for eksempel være at de blir et legitimt militært mål siden de er på et fartøy, eller driver med avionikken på et kampfly. De to nevnte situasjonene vil gjøre at de i verste tilfelle blir tatt som krigsfanger eller drept. Samtidig kan man si at dersom det blir en stor krig vil lidelser og død kunne skje blant de sivile. Allikevel det som skildrer de sivile og lærlingene i forsvaret er at krigens folkerett har satt et forbud mot å drepe sivile, i motsetning til lærlingene som er et legitimt militært mål. «barnets beste» skal alltid være utgangspunktet, men det kan hende at «barnets beste» er at de får en utdanning som lærling i forsvaret. Det som videre blir viktig å se på er om det er tiltak, eller regler som gjør at «barnets beste» blir ivaretatt som lærlinger i forsvaret. Det jeg må se på videre er om de tiltakene som er gjort er gode nok der «barnets beste» blir ivaretatt.

Tilleggsprotokollen artikkel 1 sier at «partene skal treffe «alle gjennomførbare tiltak» for å «sikre» at personer i deres væpnede styrker som ikke er fylt 18, «ikke deltar direkte i fiendtligheter»», jf. tilleggsprotokoll artikkel 1. Det første jeg må se på er om det at lærlingene som driver med avionikken på et kampfly eller driver med teknisk på fartøy innebærer at de «deltar direkte i fiendtligheter». Det vil være stor variasjon mellom de som jobber på et fartøy og de som jobber med avionikk på kampfly. Lærlingene som driver med avionikk på kampfly vil ikke være direkte innblandet i krigføringen, mens lærlingen på et fartøy ikke har muligheten til å forlate fartøy som kan måtte drive med krigføring. Avionikklærlingen vil kunne holde seg vekk fra krigføringen, der avdelingen kan dimettere lærlingen før fiendtlighetene starter eller med en gang fiendtlighetene starter. Det som er særlig utfordrende både for avionikkerlærlingen og lærlingen på et fartøy er at de vil ha sentrale roller for at våpenplattformen forblir stridsoperativt. Det vil kunne medføre at forsvaret ikke dimettere lærlingene selv om fiendtlighetene har startet. Spesielt på et fartøy vil det være umulig for en fiende å skildre mellom vedkommende som driver med «fiendtligheter» og lærlingen som driver med vedlikehold på fartøyet. Videre blir det viktig å se om «alle gjennomførbare tiltak» er gjennomført, da dette er et vilkår i tilleggsprotokollen artikkel 1.

Norge skal påse at «alle gjennomførbare tiltak» er gjennomført for å sikre at de under 18 år i de væpnede styrkene ikke «deltar i fiendtligheter» jf. tilleggsprotokoll artikkel 1. Hva som menes med «alle gjennomførbare tiltak» er vanskelig å kunne gi en beskrivelse på. Grunnen til det er at det ikke fremkommer noe særlig sidebegrensninger på hva som er «gjennomførbare tiltak». Et mulig tiltak vil være å sette en aldersgrense på 18 år for de som skal være lærlinger i forsvaret. Aldersgrense har forsvaret satt på en av lærlingplassen til sikkerhetstjenesten der du må ha fylt 18 år i løpet av 1. september i opptaksåret (forsvaret 2021c). Det at det spesifikt har blitt satt aldersgrense på de lærlingene i sikkerhetsfaget og ikke i de andre stillingene er særlig interessant. Det fremkommer da forsvaret har tatt en vurdering og sett at dette kan eller strider med noe som gjør at det var av særlig viktighet av å sette kravet. Siden forsvaret allerede har satt en aldersgrense på opptaket av lærlingene i sikkerhetsfaget vil det være mulig å sette samme krav på de andre stillingene. Noe som betyr at dersom det er stillinger i forsvaret der lærlingene «deltar i fiendtligheter» og der «alle gjennomførbare tiltak» ikke har blitt gjennomført vil det kunne føre til et brudd på tilleggsprotokollen artikkel 1. Som igjen ikke ville være i «barnets beste» siden de kan måtte

delta i «fiendtligheter». Videre blir det viktig å se om det er andre regler som i varetar «barnets beste», der en av de vil muligvis være at de får utdanning i forsvaret.

Som nevnt i punkt 3.2 har Norge deklartert at minimumsgrensen for «frivillig rekruttering» til de væpnede styrkene er 18 år jf, Tilleggsprotokoll artikkel 3 andre ledd. I utgangspunktet vil det innebære at rekruttering til de væpnede styrker for de under 18 år er forbudt. er det satt et unntak i 5 ledd der det fremkommer at «kravet om å heve aldersgrensen i nr.1 gjelder ikke for «skoler» som drives av partenes væpnede styrker eller er under deres kontroll, i samsvar med artikkel 28 og 29 i konvensjonens om barnets rettigheter». Barnekonvensjonens artikkel 28 og 29 gir barna en særlig rett til utdanning der også yrkesfaglig utdanning er noe som de har rett til. Det som fremkommer klart med lærlingordningen i forsvaret er at de får en offisiell utdanning som følger de samme reglene som de sivile bedriftene må følge. De som gjennomfører lærlingtiden i forsvaret vil ha de samme rettighetene til å jobbe som fagperson som de sivile med samme utdanning. Videre vil de lærlingene som tar utdanning der det er beskyttet tittel vil de kunne bruke den beskyttede tittelen. Lærlingordning i forsvaret vil derfor oppfylle kravet som gjør at de har lov til å rekruttere personer under 18 år, men det videre spørsmålet vil være om det er i «barnets beste». For å se om utdanningen de får er i «barnets beste» er det viktig å se i forsvarslovens § 4 om den gir lærlingen nok beskyttelse fra å bli brukt til «fiendtligheter» eller «stridsrelatert virksomhet».

Forsvarslovens § 4 første ledd regulerer det en som er under 18 år ikke får lære eller gjøre. De kan ikke «delta» eller «gis opplæring» i «stridsrelatert virksomhet». Her er en av de større forskjellene mellom tilleggsprotokollen og forsvarsloven som må besvares. Som er hvilken av de to definisjonene «delta i fiendtligheter» og «stridsrelatert virksomhet», og hvem av de som gagnar «barnets beste». For å kunne komme til en slutning på det må flere spørsmål besvares. Det første spørsmålet som må besvares er hvor grensen går fra det er sivil virksomhet til det er «stridsrelatert virksomhet». Det som klart kan klassifiseres som stridsrelatert virksomhet er handlinger der vedkommende gjør en handling som kun gjennomføres i militær strid. I proposisjonen til forsvarsloven ble det gitt noen eksempler på hva som klassifiseres som «Stridsrelatert virksomhet». I Prp.102 L (2015-2016) s 119-120

fremkommer det noen eksempler som «militær strids- og våpenteknikk», «deltakelse i felttjenesteøvelse der stridselementet er en vesentlig del» og «liknede operativ virksomhet». Forsvarsloven arvet begrensningen til de under 18 år fra den opphevede heimvernsloven. Heimvernslovens § 6 første ledd andre punktum satt samme begrensninger som nå står i forsvarslovens § 4. Det er derfor viktig å se på begrensningene som ble tilført i heimevernsloven i 2001. I Ot. prp. nr.61 (1999-2000) s. 15 fremkommer det at ved å ta en «opprekninga av kva som reknast som ikkje-stridsrelatert diseplinar, gjev også ein peikpinn med osyn til kva som reknast som stridsrelatert verskemd». Dette innebærer at dersom det er en «diseplinar» som ikke er stridsrelatert vil det ikke være å regne som «stridsrelatert virksomhet». Det er her det blir komplisert med flere forskjellige lærlingsfag. Som tidligere nevnt i oppgaven så har forsvaret lærlinger på fartøy og innafor avionikk i luftforsvaret, og i utgangspunktet er det lærlingsfag som det er mulig å utdanne seg til utenfor forsvaret. Da lærlingen er på et fartøy som er disponibelt til å drive med krigføring og håndheve den norske suvereniteten, vil det være mer i gråsonen siden det ikke er oppgaver og roller som de sivile skipene har myndighet til å gjøre. I de tilfellene vil spørsmålet rette seg mot om det er avhengig av den individuelle lærlingen eller om det er basert på fartøyets oppgaver, og om det er nok til at en rolle som i utgangspunktet er «sivil virksomhet» går over til «stridsrelatert virksomhet». Det som er relevant i eksemplet med lærlingen på om det er «stridsrelatert virksomhet» går på at forbudet i forsvarslovens § 4 også omhandler «delta» i «stridsrelatert virksomhet». Utfordringen med en lærling på et fartøy er at det ikke nødvendigvis er mulig å fjerne personene fra fartøyet før skipet gjennomfører «stridsrelatert virksomhet». Videre vil de som er lærlinger og sitter med et teknisk ansvar på båten ha en viktig rolle for at skipet er operativt. Det innebærer at det ikke nødvendigvis vil være mulig for å fjerne lærlingen før en «stridsrelatert» hendelse blir gjennomført. Deler av samme utfordring vil oppstå i luftforsvaret som avionikk-lærlingen på kampfly. Siden kampflyene er veldig avanserte med masse avionikk inne i kampflyet der mye av det gjør at flyet klarer å være en våpenplattform, vil lærlingen være en sentral del av at flyet er operativt. Den største forskjellen mellom de to lærlingplassene er at en lærling som driver på en flybase har mulighet til å bli dimittert fra tjeneste uten særlige utfordringer, mens på et fartøy vil det kunne være store vis ikke umulig å dimittere lærlingen da fartøyet kan være på det åpne hav. Det fremkommer mange likheter mellom lærlingordningen i forsvaret og i det sivile samfunnet, derfor må jeg gå videre for å finne ut hva «stridsrelatert virksomhet» betyr. Det neste som må drøftes er hva som defineres som å «føre strid».

Ved framlegg til lovendringen fra forsvarsdepartementet ønsket de et lovforbud mot «frivillig rekruttering til «opplæring» og «deltakning» i «stridsrelatert verksemd», dvs til «verksemd» som er knyttet til det å «føre militær strid»» jf. Ot. prp. nr.61 (1999-2000) s. 1-2. En av mange utfordringer med forbudet i forsvaret, er hovedoppgaven som er det å kunne «føre strid». I utgangspunktet vil alle stillingene i forsvaret enten om det er stridsrelatert eller ikke medføre at forsvaret kan «føre strid». Det fremkommer da avionikerlærlinger vil jobbe med avionikken på kampfly. Dersom avionikken på et kampfly ikke er vedlikeholdt vil det medføre at flyet ikke kan «føre krig». Det samme vil skje med lærlinger på fartøy, der de drifter forskjellige systemer som gjør at fartøyet er operativt. Utfordringene er at selv om lærlingene utfører samme oppgave på et kampfly som de ville ha gjort på et passasjer fly er oppgaven og rollen til flyene veldig forskjellige, Passasjerflyene skal transportere passasjerer mens kampflyenes oppgaver er å være en våpenplattform som skal føre krig. Det vil også være et problem der lærlinger jobber med transportmidler der oppgaven til middelet er å transportere soldater slik at de kan «føre strid» som lærlinger på fartøy i sjøforsvaret. Utfordringene her er at siden forsvaret har en oppgave som innebærer at enten så driver avdelingene med «stridsrelatert virksomhet» eller så er de en støttefunksjon slik at forsvaret kan «drive strid». For å få mer klarhet på hva som er «stridsrelatert virksomhet» er det viktig å videre drøfte om det er en fare for at lærlingen kan bruke sine kunnskaper i en krig eller konflikt.

Det blir påpekt av forsvarsdepartementet at de under 18 ikke skal «delta i verksemd som gjer det vanskelegare å unngå at disse i ein krigssituasjon vil gjere bruk av sine kunnskaper» jf. Ot. prp. nr. 61 (199-2000) s. 14-15. Lærlingene i forsvaret har viktige roller for at forsvaret skal kunne ivareta sine oppgaver og forpliktelser. Det som særlig vil være utfordrende i en krigssituasjon er at det i visse stillinger vil være umulig å ikke bli involvert i konflikten eller krigen. En av de særlig utfordrende stillingene og posisjonene er de lærlingene som er stasjonert på et fartøy. Det fremkommer da de kan være langt ut på sjø der det ikke er mulig å transportere lærlingen vekk fra fartøyet slik at lærlingen ikke blir en del av konflikten. Samtidig vil lærlingen ha viktige roller for at fartøyet er operativt. Et eksempel er dersom en lærling som drifter systemene på fartøyet blir transportert vekk fra fartøyet, og fartøyet får tekniske utfordringer ved for eksempel navigasjonssystemene, vil fartøyet ikke kunne navigere og derfor være mindre stridseffektiv, eller en lærling som drifter motorene på fartøyet og motoren får teknisk svikt vil ikke fartøyet kunne bevege seg. I tillegg er det utfordrende at de forskjellige lærlingene som drifter spesialiserte systemer og gjenstander der det kreves sertifisering, vil det kunne bli vanskelig om ikke umulig for forsvaret å ikke bruke de lærlingen for at visse typer utstyr fortsetter å være operative. Et eksempel på det er lærlingene som drifter kampflyene, som fremkommer da kampflyene er veldig avanserte og de som drifter avionikkssystemen gjør at flyene kan operere og være stridsdyktig. Siden de har fått en spesialisert utdanning som de ikke er ferdig med vil de kun ha mulighet til å fortsette utdanningen i forsvaret selv om det blir en krigssituasjon. Det vil kunne medføre at både de overordnede og lærlingen ikke ser andre løsninger enn at de fortsetter med arbeidet selv om forsvaret er i en krigssituasjon. Det siste som må drøftes for å se om lærlingordningen strider med forsvarsloven er hvilken grad lærlingene er en del av forsvaret.

I proposisjonen til Forsvarsloven fremkommer det at «begrensningen innebærer at personer under 18 år «ikke kalles til tjeneste som vernepliktige» eller «rekrutteres til tjeneste før de har fylt 18»» jf. Prp. 102 L (2015-2016) s 1119-120. Ifølge forsvaret vil de som får lærlingplass få godkjent førstegangstjeneste (forsvaret 2021b). De får godkjent førstegangstjeneste selv om de er under 18 år når de går inn i forsvaret, der deler av tjenesten blir godkjent mens de er mindreårige. Det innebærer at de også vil kunne bli kalt inn til videre tjeneste i heimevernet og kan jobbe videre i forsvaret. Siden de kan jobbe i forsvaret og bli kalt inn til videre tjeneste i heimevernet vil de ha måttet fått en del utdanning som kan

ha vært av «stridsrelatert virksomhet». Det som videre er å påpeke er at når lærlingene går perioden blir de underlagt forsvarsloven og kan straffes av det militære straffesystemet.

4.0 Konklusjon

«Barnets beste» er som nevnt grunnlaget for avgjørelser for barnet etter barnekonvensjonen. Det innebærer at det er «barnets beste» som gir føringer på hvilken regel som skal vektlegges mest. Forsvarsloven og barnekonvensjonen har bestemmelser som gir føringer og begrensninger for hva de under 18 år kan gjøre i de væpnede styrker. Selv om utdanning for et barn er veldig viktig, kan jeg ikke se grunnlag for at utdanningen skal kunne gi grunnlag for at barnet får en jobb der de i verstefall risikerer livet som er risikoen nå. Spesielt på de to forskjellige lærlingsfagene som jeg har drøftet virker det som risikoen er størst for at de kan måtte delta i «fiendtligheter» eller delta i «stridsrelatert virksomhet».

Samtidig har ikke forsvaret gjennomført «alle gjennomførbare tiltak» da de tillater barn å være en del av forsvaret. Det er samtidig spesielt at det er et vilkår for at lærlingene i sikkerhetsfaget må ha fylt 18 år i løpet av 1. september, men ikke på de andre lærlingplassene.

Etter min mening og på de to fagfeltene som jeg har drøftet bryter lærlingordningen i forsvaret med barnekonvensjonen og forsvarsloven.

På bakgrunn av mine funn anbefaler jeg at det blir forsket mer på alle lærlingordningene i forsvaret og om de bryter med barnekonvensjonen. Dette anbefaler jeg for å se om det går en grense der lærlingordningen ikke strider med barnekonvensjonen. Jeg vil særlig anbefale forskning på lærlingordningen i cyberforsvaret, og på lærlingene i kystvakten.

5.0 Kilder

5.1 Nettsider

Forsvaret. 2021a. «Lærling i Forsvaret» lest 16. Mars, 2021.

<https://www.forsvaret.no/utdanning/laerling>

Forsvaret. 2021b «Utdanning» lest 16. Mars, 2021.

<https://www.forsvaret.no/utdanning>

Forsvaret. 2021c «Sikkerhetsfaget» lest 16. Mars, 2021.

<https://www.forsvaret.no/utdanning/utdanninger/sikkerhetsfaget>

Forsvaret. 2021d «krav» lest 16. Mars, 2021.

<https://www.forsvaret.no/krav>

Mellinger, Phillip S. 2016 «Supremacy in the skies» Air Force Magazine, Februar, 2016.

<https://www.airforcemag.com/PDF/MagazineArchive/Magazine%20Documents/2016/February%202016/0216supremacy.pdf>

5.2 Bøker

Helmersen, Sondre T. 2018. *Folkerett i et nøtteskall*. Oslo: Universitetsforlaget.

Monsen, Erik. 2020. *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*. Latvia: Cappelen Damm Akademisk.

Ruud, Morten og Geir Ulfstein. 2014. *Innføring i folkerett*. 4.utg. Oslo: Universitetsforlaget.

5.3 Lover og traktater

Barnekonvensjonen. *FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller (norsk oversettelse)* av 20. November 1989. https://lovdata.no/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8

Forsvarsloven. *Lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m* av 12. August 2016. <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2016-08-12-77?searchResultContext=1243&rowNumber=1&totalHits=101>

Grunnloven. *Kongeriket Noregs grunnlov* av 17. Mai 1814. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=grl>

Geneve-konvensjon I. *Geneve-konvensjonen om forbedring av sårede og sykes kår i de væpnede styrker i felten, med vedlegg (konvensjon I)* av 12. August 1949. <https://lovdata.no/TRAKTAT/traktat/1949-08-12-1>

Geneve-Konvensjon II. *Geneve-Konvensjon om forbedring av såredes, sykes og skipsbrudnes kår i de væpnede styrker til sjøs, med vedlegg (konvensjon II)* av 12. August 1949. <https://lovdata.no/TRAKTAT/traktat/1949-08-12-2>

Heimvernloven. *Lov om Heimevernet* av 17. Juli 1953. <https://lovdata.no/pro/#document/NLO/lov/1953-07-17-28?searchResultContext=1242&rowNumber=8&totalHits=974>

Menneskerettsloven. *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* av 21. Mai 1999. <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30>

Vernepliktsloven. *Lov om verneplikt* av 17. Juli 1953. <https://lovdata.no/pro/#document/NLO/lov/1953-07-17-29>

Vienna Convention on the Law of Treaties av 23. Mai 1969. Vienna, United Nations

5.4 Innstillinger og proposisjoner

Forsvarsdepartementet. *Lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m* Prop.102 L (2015-2016). <https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/prop-102-l-201516>

Forsvarsdepartementet. *Om lov om endringer i Lov 17.juli 1953 nr. 28 om Heimevernet og Lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt (heving av aldersgrenser for militær teneste).* Ot.prp.nr.61 (1999-2000). <https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/otprp-61-199900>

Utenrikskomiteen. *Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av valgfri protokoll av 25. mai 2000 om barn i væpna konflikt til FNs konvensjon av 20. november 1989 om rettane til barnet.* Innst.S.nr.254 (2002-2003). https://lovdata.no/pro/#document/INNST/forarbeid/inns-s-254-200203/KAPITTEL_2